

Arbete kring åtgärdsprogram

Klasslärare ansvarar för att ha överblick över ”sina” elevers lärande, trivsel och utveckling samt ansvarar för att uppmärksamma elever i svårigheter. Därmed har de det primära ansvaret för elevvård i klassen.

Om / när det uppstår svårigheter hos den enskilde eleven skall klassläraren

- Samla tidigare erfarenheter och dokumentation om eleven.(se separat checklista)
- Göra en beskrivning av elevens starka och svaga sidor.
- Informera sig om elevens hälsa och ev. frånvaro.
- Inleda dialog med hemmet.
- Genomföra enskilt samtal med eleven.
- Samla arbetslaget kring eleven.
- Ansvara för att **ett åtgärdsprogram** upprättas av vilket framgår vars och ens ansvar, omfattning i tid samt när uppföljning ska ske.
- Om inte svårigheterna löses på detta sätt eller om man känner oro för eleven av någon annan orsak lyfts ärendet tillsammans med rektor inför elevhälsan på ett **dialogmöte**.

Åtgärdsprogrammets syfte

Om det genom uppgifter från skolans personal, en elev, elevens vårdnadshavare eller på annat sätt framkommer att eleven kan ha behov av särskilda stödåtgärder, skall rektorn se till att behovet utreds. Om utredningen visar att eleven behöver särskilt stöd, skall rektorn se till att ett åtgärdsprogram utarbetas. Av programmet skall det framgå vilka behoven är, hur de ska tillgodoses, samt hur åtgärderna skall följas upp och utvärderas.

Eleven och elevens vårdnadshavare skall ges möjlighet att delta när åtgärdsprogrammet utarbetas.

(5 kap. 1 §, tredje och fjärde stycket grundskoleförordningen)

Ett åtgärdsprogram syftar till att säkerställa att en elevs behov av särskilt stöd tillgodoses. Åtgärdsprogrammet har en central roll i skolans arbete med särskilt stöd genom att vara redskapet för personalen när det gäller planering och utveckling av den pedagogiska verksamheten kring den enskilde eleven. Det är samtidigt en skriftlig bekräftelse på de stödåtgärder som ska vidtas och bidrar till att ge en överblick.

Arbetet med åtgärdsprogram kan ses som en process där uppföljning och utvärdering regelbundet görs för att inriktningen mot målen inte ska förloras. (Skolverket, Allmänna råd och kommentarer för arbete med åtgärdsprogram, 2008 s.6)

Utarbeta åtgärdsprogram

Det är viktigt att

- *skolan strävar efter att tidigt göra eleven och vårdnadshavarna delaktiga i att utarbeta åtgärdsprogrammet,*
- *åtgärdsprogrammet kortfattat beskriver elevens behov,*
- *åtgärdsprogrammet i grund- och gymnasieskolan relaterar till läroplanernas och kursplanernas mål och vad man vill uppnå på kortare och längre sikt,*
- *åtgärdsprogrammet innehåller en beskrivning av de åtgärder skolan avser att vidta och en tydlig ansvarsfördelning,*
- *skolans åtgärder utgår från positiva förväntningar på eleven och bygger på elevens förmågor och intressen,*
- *skolan beskriver sina åtgärder i ett och samma åtgärdsprogram om elevens behov av särskilt stöd finns i flera ämnen,*
- *skolan ser till att det finns kompetens för att tillgodose elevens behov av särskilt stöd,*
- *åtgärder vidtas så snart som möjligt när behov och åtgärder klagjorts,*
- *åtgärdsprogrammet tydligt visar hur åtgärderna ska följas upp samt hur och när de ska utvärderas.*

(Skolverket, Allmänna råd och kommentarer för arbetet med åtgärdsprogram ,2008 s.15)

Elevens och vårdnadshavarnas delaktighet har visat sig ha stor betydelse för utfallet av åtgärderna. När problemformulering och val av insatser beslutas i en dialog ger åtgärderna ett bättre resultat än när det sker utan elevens och vårdnadshavarnas deltagande

(Skolverket Allmänna råd och kommentarer för arbete med åtgärdsprogram, 2008 s.16).

Lisa Asp-Onsjö, är fil.dr och universitetslektor vid Institutionen för pedagogik och didaktik vid Göteborgs universitet. I boken Åtgärdsprogram i praktiken delar hon med sig av sina forskningsresultat och mångåriga erfarenheter på området.

– Åtgärdsprogram är komplexa dokument, understryker hon. Många elever har problem som är svåra att definiera, de är ofta otydliga, sammansatta och diffusa. Ändå är det **viktigt att elevdokumentationen blir så tydlig och enkel att såväl eleven som föräldrarna och skolans personal kan ta del av innehållet i texten. Samtidigt måste elevens svårigheter ses i ett vidare sammanhang än enbart ur ett snävt klassrums perspektiv**, framhåller Lisa Asp-Onsjö.

– Jag har funnit att de arbetslag som bjuder in föräldrar och elever till en öppen dialog kring aktuella åtgärder också har störst förutsättningar att skapa en inkluderande skola där elever med olika förutsättningar och behov kan arbeta tillsammans. I dessa skolor har man också varit bäst på att få åtgärdsprogrammen att fungera som en naturlig del i arbetet med elever i behov av särskilt stöd, konstaterar hon. (Asp-Onsjö 2008)

Rektor ansvarar för att åtgärdsprogram skrivs, klassläraren skriver det och specialpedagoger kan vid behov finnas med som ”bollplank” och stöd.

Alla åtgärdsprogram ska skrivas på dator. De skickas sedan till ansvarig rektor och specialpedagog för att dokumenteras i elevens elevakt.

Checklista för arbetslaget vid arbete med elev i svårigheter

Arbetslaget och elevhälsoteamet bör tillsammans ha vidtagit åtgärder (som dokumenteras i ett åtgärdsprogram) och provat olika lösningar innan en utredning inleds. Tillsammans bör de ställa sig frågan:

Vad kan vi göra för eleven så att elevens situation blir bättre?

Arbetslag

Kan vi göra omgrupperingar?
Kan vi omfördela resurserna?
Kan vi samarbeta på annat sätt?
Vem har bra kontakt med eleven?
Vem har fungerande arbete med gruppen?

Elevgrupp

Lyssnar elever och vuxna på varandra?
Lyssnar eleverna på varandra?
Accepteras eleverna som de är?
Fungerar gruppens aktiviteter?
Accepteras känslouttryck?
Finns det arbetsro?

Lärande

Aktuella metoder
Framgångar
Svårigheter
Klarar eleverna uppgifterna?
Uppfattar/följer eleverna instruktion?
Favoritövningar
Datorbehov
Enskilt och/eller i grupp
Förmåga att uppfatta instruktioner
Koncentrationsförmåga
Närvaro

Lärandemiljö

Delaktighet i undervisningen
Placering i klassrummet
Ljudmiljön
Schema
Håltimmar

Vårdnadshavare

Hur fungerar samarbetet med hemmet?

Raster

Konflikter
Naturlig plats för lekar och aktiviteter
Kamrater
Ensamhet
Favoritsysselsättning

Idrott och Hälsa

Motorik
Omklädnings- och hygien

(Hämtad från "RÅD-Utredningsarbete på basnivå enligt Västbus riktlinjer" www.vgregion.se/vastbus)

Lathund vid upprättande av åtgärdsprogram.

Förslag till frågeställningar (se även checklista för arbetslaget) vid kartläggningen inför upprättandet av åtgärdsprogram.

- Vilka mål/delmål i Lpo/Lpfö samt kursplanerna har eleven svårigheter att nå?
- Vilka åtgärder har hittills gjorts?
- Vad fungerar bra? Vilka är barnet/elevens starka sidor. **Obs! Viktigt!**
- Hur ser situationen ut då det fungerar bra?
- Vad fungerar mindre bra? Vilka situationer är kritiska?
- Vad utmärker barnet/ elevens relationer till andra?
- Hur fungerar klassen/gruppen?
- Vilka möjligheter har barnet/ eleven att påverka innehåll och arbetssätt?
- Vilka är barnets/ elevens, föräldrarnas tankar om lärandesituationen?
- Vilka tankar får arbetslaget utifrån gjorda observationer?
- Hur svarar förskolan/ skolans organisation mot barnets/ elevens förutsättningar och behov?

Analys

- Vilka slutsatser kan vi dra? Samtala med berörda pedagoger samt skolledningen.

Genomförande av åtgärdsprogram

Mål

- Långsiktiga mål / delmål. Målen ska vara konkreta och möjliga att följa upp.

Åtgärder

- Hur ska stödet utformas med tanke på innehåll, arbetsformer, relationer i gruppen, bemötande av barnet/ eleven, m.m.?
- Hur ser barnet/ eleven på hur sådant stöd ska ges?
- Vilka/ vem ska ge stödet?

Att tänka på

- Har föräldrarna känt sig delaktiga
- Har barnet/ eleven deltagit?
- Har tid för uppföljning och utvärdering bokats?

Uppföljning START----uppföljning----uppföljning-----uppföljning---utvärdering
Uppföljningar av åtgärdsprogram ska **ske regelbundet med kortare intervaller**. Vid uppföljningar räcker oftast att elev/lärare eller lärare/föräldrar närvarar. Särskild blankett för uppföljning finns.

- När sker uppföljningen? Vilka är med?
- Är vi på väg att lyckats med måluppfyllelsen?
- Vad fungerar bra, vad fungerar mindre bra?
- Vilka ändringar är motiverade för att få till stånd en fortsatt utveckling?
- Då målen är uppnådda avslutas programmet annars upprättas ett nytt åtgärdsprogram.

Utvärdering START----uppföljning-----uppföljning-----uppföljning---utvärdering

Ett åtgärdsprogram utvärderas **en gång per termin eller läsår** tillsammans med alla inblandade. I skolan sker detta oftast på en Evk. Då målen är uppnådda avslutas programmet annars upprättas ett nytt åtgärdsprogram.